

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม*

THE MODEL OF BUDDHIST CULTURAL TOURISM MANAGEMENT OF MONASTERIES IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระเอกลักษณ์ อชิโต, ประเสริฐ ธิลาว, พระมหากฤษฏา กิตติโสภณ

Phra Ekkalak Achito, Praserth Thilao, Phramaha Krisada Kittisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nokthong123456@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ศึกษากระบวนการในการจัดการท่องเที่ยว และศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน และงานวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์และประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 311 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดจัดการท่องเที่ยวเรียบร้อย สวยงาม มีการพัฒนา และปรับปรุงศาสนสถาน แบบประหยัดเรียบง่าย มีการส่งเสริมการศึกษาแก่บุคลากร 2. พระสงฆ์และประชาชนมีความคิดเห็นต่อกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ได้แก่ การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และการบูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทย ร่วมกับศาสนอื่นอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: รูปแบบ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; วิถีพุทธ

Abstract

Objectives of this article were to study general conditions, the process of tourism management and the Buddhist cultural tourism management of monasteries in Samut Songkhram Province using the mixed research methods: the qualitative research collected data from 18 key informants by in-depth-

---

* Received February 3, 2020; Revised March 16, 2020; Accepted March 27, 2020

interviewing and from 12 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from 313 samples who were monks and people in Samut Songkhram Province, and analyzed data by descriptive statistics. Findings were as follows: 1. Monasteries managed the tourism in good and beautiful orders. There were improvement and development of religious places economically and simply and education promotion for personnel, 2. Monks and people had opinions on the process of tourism managing, by overall, at high level. 3. The model of the Buddhist cultural tourism management was that there was preserving and securing the archaeological sites and maintain Thai identity. There were effective language skills and local culture development for personnel. There was Dhamma practice based tourism integrated with ancient places conservation, and integration the Thai way of life with other religions peacefully.

Keywords: Model; Culture Tourism; Buddhist Principles

บทนำ

เป้าหมายของ ททท. ปี 2560-2564 คือ การให้ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวระดับคุณภาพมากขึ้น และผลักดันการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน จึงมีแนวทางในการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของประเทศไทยสู่การเป็น “Preferred Destination” ซึ่งก็คือการมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมหรือแหล่งท่องเที่ยวที่ทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวไทยนึกถึง และเลือกมาท่องเที่ยวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก โดยเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่ม Quality Leisure เช่น กลุ่มความสนใจ เฉพาะ (Niche) และกลุ่มรายได้สูง (High Income) เป็นต้น รวมทั้งวางแผนมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มระดับบน (High Value) เป็นเป้าหมายในระยะยาว โดยมุ่งเน้นการมอบประสบการณ์อันทรงคุณค่า เช่น วัฒนธรรมและวิถีไทย รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับภาพทัศน์ ที่ทาง ททท. ได้จัดทำไว้ ภาพลักษณ์นี้ สามารถจัดอยู่ในภาพทัศน์ที่ 2, 3 และ 4 คือ ลงทุนกับโครงสร้างพื้นฐาน (Investment), ภาพลักษณ์ใหม่ท่องเที่ยวไทย (Branding and Repositioning) และท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainability) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

การปฏิรูปสังคมสู่โครงสร้างการพัฒนาที่ได้ดุลยภาพ การแก้ไขปัญหาความยากจนในแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ธีรพงษ์ มหาวิโร, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีความเป็นอยู่ที่ผูกพัน ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยคนไทยจะนับถือพุทธศาสนาอย่างมั่นคง มีเมตตา เอื้อเฟื้อ เสียสละ เป็น

ที่ตั้งทำให้นานาอารยประเทศทั้งหลายขนานนามเมืองไทยของเราว่า สยามเมืองยิ้มและดินแดนแห่งผ้ากาสาหวัดดี หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ ไม่ทำชั่วทุกชนิด ประพฤติความดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ สอนให้แก้ความชั่วด้วยความดี ไม่สอนให้แก้บาปตนด้วยการฆ่าสัตว์หรือฆ่ามนุษย์ (กรมการศาสนา, 2543) หากเราได้นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็จะเป็นการแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤต ยกคุณภาพของชีวิตและสังคมผู้คนก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข

วัดในพระพุทธศาสนาของไทย มีอยู่จำนวนมากมายที่สามารถใช้เป็นสถานที่พัฒนาจิตวิญญาณประชาชนได้ปีละหลายล้านคน หากวัดนั้นๆ ได้รับการพัฒนา ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม เป็นศูนย์กลางชุมชน สามารถดึงดูดใจผู้ที่ผ่านไปมาให้มีความรู้สึกว่ที่นี่มีความสุขที่สัมผัสได้ วัดจึงน่าจะเน้นบทบาทสนองตอบเป้าประสงค์ของพระพุทธศาสนาที่ชัดเจนออกมาในฐานะผู้ให้ที่พึ่งพิงทางกายทางใจที่ไม่เพียงพัฒนาในด้านวัตถุและศาสนสถานเท่านั้น แต่จะต้องครอบคลุมไปถึงการพัฒนาด้านบริหารศาสนบุคคล การศึกษาอบรม ศาสนสมบัติ และการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา, 2543) วัดจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เพื่อเรียกความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนกลับมาอีกครั้ง

จังหวัดสมุทรสงครามถือเป็นจังหวัดหนึ่ง ในภาคกลางของประเทศไทย (หน่วยงานบางแห่งถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันตก) มีขนาดพื้นที่เล็กที่สุดของประเทศ คือประมาณ 416.7 ตารางกิโลเมตร ทั้งยังมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดเป็นอันดับ 2 ของประเทศด้วย นับเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงมากทั้งนี้ จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 63 กิโลเมตรมี 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลัก คุณค่าและความสำคัญของจังหวัดสมุทรสงครามนั้นมากมาย หลายประการ ทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์จักรี ศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของเมืองสามน้ำ คือ น้ำจืด น้ำเค็มและน้ำกร่อย ตลอดจนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติรอบๆ ชุมชนท้องถิ่น (จังหวัดสมุทรสงคราม, 2561) ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตที่พอเพียงแบบไทยๆ จนทำให้นักท่องเที่ยวหลงใหลมาเที่ยวจังหวัดสมุทรสงครามมากขึ้นก่อให้เกิดรายได้กระจายสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังกระจุกตัวอยู่ในบางพื้นที่เท่านั้น เช่น ตลาดน้ำ อัมพวา ตลาดแม่กลอง และวัดต่างๆ เป็นต้น

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการของ Deming PDCA ได้แก่ 1) P = Plan การวางแผน 2) D = Do การปฏิบัติตาม 3) C = Check การตรวจสอบ 4) A = Action คือการปรับปรุงแก้ไข (พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, 2559) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทศาสนสถาน ได้แก่ 1) การจัดการแหล่งเรียนรู้ 2) การจัดการภูมิ

ทัศน์ 3) การจัดการด้านบริหารพื้นฐาน 4) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน (สินชัย กระบวนแสง, 2550) หลักสัปปายะ 7 ที่เกี่ยวข้องได้แก่ สัปปายะ 7 ประการ คือ 1) สบายการอยู่ (อาวาสสัปปายะ) 2) สบายการไป (โคจรสัปปายะ) 3) สบายพุดคุย (ภัตตสัปปายะ) 4) สบายคบคน (บุคคลสัปปายะ) 5) สบายการกิน (โภชนสัปปายะ) 6) สบายอากาศ (อุตุสัปปายะ) 7) สบายท่าทาง (อิริยาปถสัปปายะ) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัดตราด (อรุณศรี อ้อศรีวงศ์, 2552) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม), 2559) การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ (มานพ ชุ่มอ่อน, 2554) ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพฯ (นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์และคณะ, 2553)

การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวใน การพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยเรียนรู้ผ่านทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งจึงมีความสนใจในการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ สภาพทั่วไป และนำเสนอการพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง

1. งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) พระไตรปิฎก ตำรา หนังสือและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม , การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในวัด 9 วัดซึ่งเป็น Best Practice แล้วถอดบทเรียนเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามในเบื้องต้นหลังจากนั้นนำไปจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 12 ท่าน ทำการยืนยันรูปแบบดังกล่าว

2. งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 311 รูป/คน เพื่อหาระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่เล็ก และมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ ปัจจุบันการท่องเที่ยวอนุรักษ์ มีนักท่องเที่ยว ชาวไทยและต่างประเทศจำนวนมาก มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา อุทยาน ร.2 วัดบางกุ้ง วัดอัมพวันเจติยาราม วัดหลวงพ่อบ้านแหลม วัดอินทาราม มีบริการนั่งรถรอบเมือง นั่งเรือไหว้พระจังหวัดสมุทรสงคราม มีผลไม้ ส้มโอ ลิ้นจี่ และมะพร้าว ประชาชนส่วนมาก มาเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้อย

จุดแข็ง พบว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีไทย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาผ่านการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุทยาน ร.2 ของและบุคคลสำคัญ

จุดอ่อน พบว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่เน้นการท่องเที่ยวไหว้พระเพียงรูปแบบเดียว ขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เน้นประชาชนจากภายนอก ขาดการประชาสัมพันธ์และดึงดูดความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ขาดกิจกรรมที่ให้ความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

โอกาส พบว่า ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวมีหลายประเภท เน้นการท่องเที่ยวมากกว่าการปฏิบัติธรรม ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ การเน้นกิจกรรมที่หวังผลประโยชน์และผลกำไรในเชิงธุรกิจ

อุปสรรค พบว่า ชุมชนบริเวณวัดให้ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จังหวัดสมุทรสงครามมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของประเทศ และของโลก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท มีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน ระบบการคมนาคมสะดวก

เมื่อนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค มีวิเคราะห์รวมกันทำให้ได้แนวทางในการพัฒนา คือ การจัดทำแผนคู่มือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ให้มีความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย เสริมสร้างกิจกรรมให้เกิดคุณธรรมให้เกิดการตระหนักในการรักษาสถานที่ และจัดทำโครงการท่องเที่ยว ทำให้สามารถดึงงบประมาณจากหน่วยรัฐได้มากขึ้น จัดส่งพระภิกษุ สามเณรและบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาเพื่อเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ การพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มทักษะบุคลากรภายในให้สามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว

2. กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

การบริหารจัดการต้องมาจากความต้องการและความพร้อมของคนในชุมชน อาจทำในรูปแบบมีคณะกรรมการ แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักการให้บริการทางท่องเที่ยว เมื่อมีคณะกรรมการแล้วก็จะสามารถร่วมมือพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดศูนย์บริการการท่องเที่ยว พัฒนารายการหรือโปรแกรมนำนักท่องเที่ยวไปชุมชนเพื่อเสนอนักท่องเที่ยว จัดแบ่งหน้าที่การให้บริการตามความถนัดของแต่ละฝ่าย และต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามไว้พร้อม ๆ กับการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย

การพัฒนาวัดไปในทิศทางที่สร้างเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาวัดบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการหยิบเอางองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์หรือเทคโนโลยีมาพัฒนาและส่งเสริมวัดในด้านที่ดี และดูแลทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดให้คงอยู่ในสภาพที่ดี วัดต้องมีการบริหารจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร การดูแลสถานที่หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อประโยชน์ของวัดอย่างแท้จริง รวมถึงความสะดวกสบายและความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว

วัดเป็นศูนย์รวมพัฒนาจิตใจประชาชนให้เกิดความศรัทธาทางพุทธศาสนา ด้ายการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดความศรัทธาก็จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดมากขึ้น สร้างความประทับใจให้กับประชาชนด้วยการต้อนรับเป็นอย่างดีเมื่อเกิดความ

ประทับใจจะส่งผลให้ประชาชนเข้ามาร่วมทำบุญมากขึ้น เป็นศูนย์รวมการศึกษาทางพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด และสร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานสัมพันธ์ร่วมกันในการพัฒนาวัด โดยเน้นจุดเด่นของวัดทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและหารายได้ พัฒนาวัด การพัฒนาการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปเท่าที่เห็นจะมีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนนั้นให้เกิดความยั่งยืนโดยมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ และทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน ประโยชน์ที่ชาวบ้านในแต่ละชุมชนจะได้รับการพัฒนา เอื้อเพื่อ ประโยชน์ให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ สร้างจิตสำนึก ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ๆ การเชื่อมในสุนทรียภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันมีค่า ดังนั้นคิดว่าวัดจึงต้องมีการจัดการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมไม่ให้เกิดกระทบกับทรัพยากรภายในวัด โดยเฉพาะวัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชุมชนและชาติ ซึ่งปัจจุบันการจัดการภายในวัดส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาสของแต่ละวัด บางวัดให้ความสำคัญ บางวัดไม่ให้ความสำคัญ การจัดการของแต่ละวัดขึ้นอยู่กับปริมาณนักท่องเที่ยว ถ้าวัดมีการวางแผนรองรับที่ดีจะมีการจัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำสะอาด สำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำแผนที่บอกทาง ป้ายอธิบาย แต่วัดที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวก็จะไม่ค่อยพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ดังนั้นวัดต้องให้ความสนใจกระบวนการในการวางแผน และการบริหารจัดการ ถ้าต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งหลายวัดคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของวัด แต่วัดก็ปฏิเสธหรือห้ามไม่ให้คนเข้าวัด ปัจจุบันหลายวัดไม่มีการบริหาร การจัดการที่ดีที่สุดในที่ โบราณสถาน โบราณวัตถุก็จะถูกทำลายสูญหายหรือชำรุดทรุดโทรม หมดคุณค่าไปในที่สุด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรจะมีการวางแผนร่วมกันให้วัดที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบนโยบาย การพัฒนาจะได้ไม่น้อยที่จะได้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีการบริหารบุคลากร ด้านการเงิน การดูแลสถานที่ให้ความโปร่งใส และมีการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของวัด รวมทั้งให้ข้อมูลและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาวัดในทางสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมด้วย วัดมีการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้คงสภาพที่ดี และจัดสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพทั่วไป

3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ ต้องมีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่ที่มีแหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังต้องมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ได้แก่ 1) โครงการ

มัคคุเทศก์น้อย 2) โครงการจัดอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัด
3) โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

การจัดการด้านภูมิทัศน์ ต้องมีสถานที่อันสงบ เพื่อกล่อมเกลาจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังคงคำนึงถึงความสะดวกสบายแก่ผู้ที่เข้ามาภายในวัด โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งต้องมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มีต้นไม้ ร่มรื่น และต้องสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกินของฝากและของที่ระลึกเพื่อบริการการท่องเที่ยว โดยมีโครงการดังนี้ 1) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถานให้มีความสวยงามสดชื่น 2) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ 3) โครงการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงศาสนา 4) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ

การจัดการด้านการบริการพื้นฐาน ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้งต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มายังสถานที่นั้นๆ และต้องมีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผน แบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีโครงการส่งเสริมดังนี้ 1) โครงการส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรไปศึกษาต่อทางด้านภาษาในสถาบัน หน่วยงานที่จัด 2) โครงการประชุมสัมมนาปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ ร่วมกับภาคเอกชน

การจัดการด้านความปลอดภัย ต้องใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึงความปลอดภัย ตั้งแต่กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุต้องสงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์อัตโนมัติเพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบเจาะลึก และยังคงคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ต้องมีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน และต้องทำโครงการดังนี้ 1) โครงการจัดทำหนังสือคู่มือประวัติวัด โบราณสถานโบราณวัตถุศิลปกรรม 2) โครงการซ่อมแซมโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ คือ อาวาสสี่ปายะ (Suitable Abode) มีอาคารแสดงศิลปวัฒนธรรม โคจรสี่ปายะ (Suitable Resort) การเดินทางระหว่างอาคารสะดวก ภัตตาคารสี่ปายะ (Suitable Speech) มีมัคคุเทศก์คอยให้คำแนะนำ บุคคลสี่ปายะ (Suitable Person) มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ โภชนาสี่ปายะ (Suitable Food) มีข้อมูลที่ครบถ้วน อุตุนี่สี่ปายะ (Suitable Climate) สะอาด ไม่รกรกสกปรก มองแล้วสบายตา อิริยาปลสี่ปายะ (Suitable Posture) มีขนาดพอเหมาะ ดูแล้งง่าย ต้องมีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่

สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่มีแหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอก ประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังต้องมีการอบรม บุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณศรี อ้อศรีวงศ์ (2552) ได้ วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัด ตราด” พบว่า กลุ่มตัวแทนภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มชุมชนห้วยแร่ และกลุ่มนักท่องเที่ยว ในการดำเนินการวิจัยได้นำเทคนิควิธีการหลายรูปแบบเข้ามาใช้ในการดำเนินการกับ กลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเทคนิคที่สำคัญ คือ PIC ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การเพิ่มพูนพัฒนา การประสานงานการร่วมมือและหรือ การทำงานร่วมกันซึ่งเป็น รูปแบบการพัฒนาที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางผลของการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาการ ท่องเที่ยวของผู้มีส่วนร่วมทำให้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในชุมชนอัน ประกอบด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวในลำคลองห้วยแร่ที่มีความยาวเป็นระยะ 7 กิโลเมตรการ ทียวสวนผลไม้ การตกกุ้งหลวง ข้าวห่อกบหมากและขนมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่พักแบบ โฮมสเตย์ การวางแผนดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมไม่เพียงช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศได้ แต่ยังทำให้เกิดโครงการพัฒนาที่ยั่งยืนอื่นๆ ในชุมชน

รูปแบบที่ 2 การจัดการด้านภูมิทัศน์ตามหลักสัปปายะ คืออาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) จัดภูมิทัศน์รอบอาคารให้ได้ตามหลัก 5 ส. โคจรสัปปายะ (Suitable Resort) มีไม้ ดอกไม้ประดับสวยงาม ภัตตสัปปายะ (Suitable Speech) มีป้ายประชาสัมพันธ์ บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) มีเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด โภชนสัปปายะ (Suitable Food) มี ร้านค้าบริการ อุตุสัปปายะ (Suitable Climate) อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ร้อนจนเกินไป อิริยา ปลสัปปายะ (Suitable Posture) มีที่นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ ต้องมีสถานที่อันสงบ เพื่อกล่อม เกลาจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังคงคำนึงถึงความสะอาดสบายแก่ผู้ที่เข้ามา ภายใต้วัด โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งต้องมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มี ต้นไม้ รั้วรั้ว และต้องสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึก เพื่อ บริการการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรธมโม) (2559) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ การอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างแท้จริง การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและ วัฒนธรรมท้องถิ่นของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติ ธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา บูรณาการ วิถีชีวิตความเป็นไทย ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างสันติสุข และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระ พิพัฒน์ ไสภณจิตโต ทับงาม (2563) วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการ

ด้านสถานที่ คือ จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ สงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก

รูปแบบที่ 3 การจัดการด้านการบริการพื้นฐานตามหลักสัปปายะ คือ อาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) จัดบริการขั้นพื้นฐานให้เพียงพอ และเหมาะสม โคจรสัปปายะ (Suitable Resort) ทางเดินมีราวจับ ไม่ลื่น ภัตตสัปปายะ (Suitable Speech) มีเสียงตามสาย บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) มีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก โภชนสัปปายะ (Suitable Food) มีน้ำดื่มจำหน่าย อุตสัปปายะ (Suitable Climate) มีพัดลม หรือติดแอร์ปรับอากาศ อิริยาปลสัปปายะ (Suitable Posture) มีโต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่ง ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้งต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มายังสถานที่นั้นๆ และต้องมีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผน แบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพฯ” ผลการวิจัยพบว่า 1. ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง 40 แห่ง มีศาสนสถานสำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสนสถานคือ เป็นวัตถุธรรมที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธรูปแสดงสัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้า พระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เจดีย์ พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธเจ้า พระวิหาร มักเป็น สถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรก คือ เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัยตามหลักสัปปายะ คือ อาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) มีระบบรักษาความปลอดภัยสูง เช่น มีกล้องวงจรปิด มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย โคจรสัปปายะ (Suitable Resort) การเดินทางระหว่างอาคารมีความปลอดภัย ภัตตสัปปายะ (Suitable Speech) มีคำแนะนำ หรือมีคอกอยแนะนำ บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย โภชนสัปปายะ (Suitable Food) น้ำดื่มสะอาด ได้มาตรฐาน อุตสัปปายะ (Suitable Climate) มีป้ายประชาสัมพันธ์ อิริยาปลสัปปายะ (Suitable Posture) โต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่งมีความมั่นคงแข็งแรง ต้องใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึงความปลอดภัย ตั้งแต่ กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุต้องสงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์อัตโนมัติ เพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบเจาะลึก และยังต้องคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ต้องมีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตติยาพร จารุมณีรัตน์ (2554) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการการ

เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ ” ผลจากการวิจัยแนวทางการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติที่ภาคการศึกษาในทั้งสองประเทศควรดำเนินการต่อไปนี้ บูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติมากขึ้นในหลักสูตร โดยผสมผสานวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านการทัศนศึกษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมในประเทศกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาเซียนในหลักสูตรฯ เช่น ภาษาที่ใช้ในกลุ่มประเทศแถบอาเซียน นอกจากนี้ควรมีการเร่งสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน กระตุ้นให้เกิดการร่วมมือในทุกภาคี เช่น โครงการฝึกปฏิบัติงานที่มีผลตอบแทนที่น่าดึงดูดใจ ใช้สื่อ Social Network สนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เช่น การจัดทำ Web Blog เพื่อให้นักศึกษาใช้เป็นเวทีในการอภิปรายและเรียนรู้วัฒนธรรมข้ามชาติ เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว	อวาตาสบายะ	โคจรสบายะ	ภัสสสบายะ	บุคคลสบายะ	โภชนสบายะ	อุตุสบายะ	อิริยาบถสบายะ
1. แหล่งเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรม	มีอาคารแสดงศิลปวัฒนธรรม	ทางเดินระหว่างอาคารสะดวก	มีมัคคุเทศก์คอยให้คำแนะนำ	มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ	มีข้อมูลที่ครบถ้วน	สะอาดไม่รกสกปรกมองแล้วสบายตา	มีขนาดพอเหมาะดูแลรักษาได้ง่าย
2. ภูมิทัศน์	จัดภูมิทัศน์รอบอาคารให้ได้ตามหลัก 5 ส.	มีไม้ดอกไม้ประดับสวยงาม	มีป้ายประชาสัมพันธ์	มีเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด	มีร้านค้าบริการ	อากาศถ่ายเทสะดวก	มีที่นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ
3. บริการพื้นฐาน	จัดบริการขั้นพื้นฐานให้เพียงพอ	ทางเดินมีราวจับไม่ลื่น	มีเสียงตามสาย	มีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก	มีน้ำดื่มจำหน่าย	มีพัดลมหรือติดแอร์ปรับอากาศ	มีโต๊ะเก้าอี้หรือม้านั่ง
4. ความปลอดภัย	มีระบบรักษาความปลอดภัยสูง เช่น มีกล้องวงจรปิด	ทางเดินระหว่างอาคารมีความปลอดภัย	มีคำแนะนำหรือมีคอคอยแนะนำ	มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	มีน้ำดื่มสะอาดได้มาตรฐาน	มีป้ายประชาสัมพันธ์	โต๊ะเก้าอี้หรือม้านั่งมีความมั่นคงแข็งแรง

จากตารางที่ 1 ค้นพบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม บูรณาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธตามแนวสัปปายะของวัด ประกอบด้วย รูปแบบที่ 1 ด้านแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด 2) มีบุคลากรที่สามารถอธิบายประวัติความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถานได้ 3) เผยแพร่ประวัติวัดและชุมชนเป็นลายลักษณ์อักษร 4) จัดทำข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของวัด 5) จัดกิจกรรมนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด รูปแบบที่ 2 ด้านภูมิทัศน์ ประกอบด้วย 1) ปราศจากเสียงรบกวนทั้งภายในและภายนอก 2) มีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน 3) มีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ 4) มีพื้นที่สีเขียวที่มีพักผ่อนหย่อนใจ 5) จัดแบ่งพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมเป็นสัดส่วน รูปแบบที่ 3 ด้านการบริการพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) จัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้ธูปเทียนไว้บริการ 2) มีที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ 3) มีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย 4) จัดการทางเดินเท้าอย่างเหมาะสม 5) ห้องน้ำสะอาด เพียงพอ มีการแยกชาย หญิง ไว้ชัดเจน เป็นสัดส่วน รูปแบบที่ 4 ด้านความปลอดภัย ประกอบด้วย 1) ติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด 2) ควบคุมการใช้งาน ศาสนสถาน 3) จัดระเบียบร้านค้า และของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม 4) จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ รปภ.คอยควบคุมความปลอดภัยแก่ผู้มาท่องเที่ยว 5) มีป้ายเตือน ข้อห้าม ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรมีนโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเอาตัวอย่างการท่องเที่ยวเป็นแบบอย่างในการวางกรอบพัฒนาต่อไป
2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบครบวงจร
3. คณะสงฆ์ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกวัดพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เจ้าอาวาสควรบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานเก่าให้มีความมั่นคง แข็งแรง ก่อสร้างศาสนสถานใหม่ที่คงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และวิถีชีวิตชุมชนอย่างชัดเจน พัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เจ้าอาวาสควรพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมด้านการปฏิบัติธรรมเชิงรุก ให้แก่ประชาชน ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และปลูกจิตสำนึกในการรักษาโบราณสถานอย่างจริงจัง

3. เจ้าอาวาสควรส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ ความสำคัญของศาสนบุคคล และศาสนสถาน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและศาสนาในการพัฒนาวัดวาอาราม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่างวัด บ้าน ชุมชน ศาสนาอื่น และภาคีเครือข่าย

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดนั้นๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลังจากนำงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ทดลองจริง

3. ควรศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2543). *วัดพัฒนา 43*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ฉบับ*

ทบทวน พ.ศ. 2564-2565. สืบค้น 15 มีนาคม 2562, จาก <https://www.tat.or.th>

จังหวัดสมุทรสงคราม. (2562). *ภูมิศาสตร์จังหวัดสมุทรสงคราม*. สืบค้น 15 มีนาคม 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ตติยาพร จารุณรัตน์. (2554). *การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ* (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธีรพงษ์ มหาวีโร. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: เดอะบุคส์.

นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. (2553). *ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพฯ* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรธมโม). (2559). *รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพิพัฒน์ ไสภณจิตโต ทับงาม. (2563). *รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(1), 222-232.

- พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ. (2559). *การจัดโครงการชั้นสูง: Advance Project Management*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานพ ชุ่มอ่อน. *การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่* (รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สินชัย กระบวนแสง. (2550). *การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ 9-15* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อรุณศรี อื้อศรีวงศ์. (2552). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัดตราด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครศรีธรรมราช.